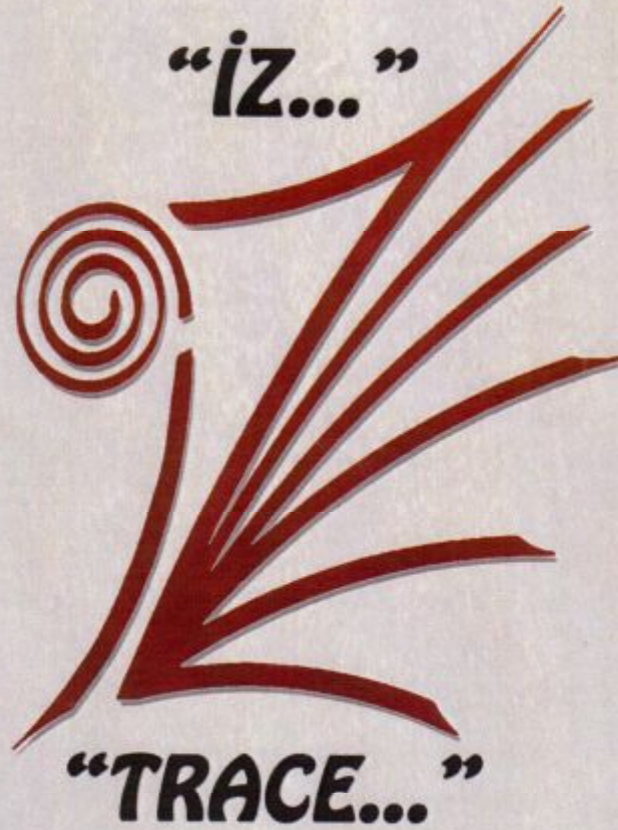

VII. ULUSLARARASI SİNAN SEMPOZYUMU 28-29 NİSAN 2011
7th INTERNATIONAL SINAN SYMPOSIUM APRIL 28th-29th, 2011

Trakya Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
VII. ULUSLARARASI SİNAN SEMPOZYUMU

28-29 Nisan, 2011 Edirne / Türkiye

28-29 April, 2011 Edirne / Turkey

VII. INTERNATIONAL SINAN SYMPOSIUM

Trakya University Faculty of Engineering & Architecture, Department of Architecture

**TRAKYA ÜNİVERSİTESİ MÜHENDİSLİK- MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ EDİRNE / TÜRKİYE**

TRAKYA UNIVERSITY FACULTY OF ENGINEERING & ARCHITECTURE

DEPARTMENT OF ARCHITECTURE EDİRNE / TURKEY

<http://mimarlik.trakya.edu.tr>

VII. ULUSLARARASI SİNAN SEMPOZYUMU 28-29 NİSAN 2011
7th INTERNATIONAL SINAN SYMPOSIUM APRIL 28th-29th, 2011

"İZ..."
"TRACE..."

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ MÜHENDİSLİK- MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ EDİRNE / TÜRKİYE
TRAKYA UNIVERSITY FACULTY OF ENGINEERING & ARCHITECTURE
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE EDİRNE / TURKEY

Sempozyum Başkanı / chair
Prof. Dr. Veyis ÖZEK (Turkey)
veyis.ozek7@gmail.com

Bilim Kurulu / Scientific Committee

Prof. Dr. Veyis ÖZEK (Turkey)
Prof. Dr. Şengül ÖYMEN GÜR (Turkey)
Prof. Dr. Mehmet Şener KÜÇÜKDOĞU (Turkey)
Prof. Dr. Nur AKIN (Turkey)
Prof. Dr. Neslihan DOSTOĞLU (Turkey)
Prof. Dr. Nilüfer AKINCITÜRK (Turkey)
Prof. Dr. Gülçin KÜÇÜKKAYA (Turkey)
Prof. Dr. Sabit OYMAEL (Turkey)
Prof. Dr. Şaduman SAZAK (Turkey)
Prof. Dr. Marcello SCALZO (Italy)
Prof. Dr. Michael NOMIKOS (Greece)
Prof. Dr. Alkiviades PREPIS (Greece)
Assoc. Prof. Dr. Neziha AYIRAN (Northern Cyprus)
Assoc. Prof. Dr. Bilge IŞIK (Northern Cyprus)
Assoc. Prof. Dr. Shadi GHADBAN (Palestine)
Dr. Mahmoud Zin ALABIDIN (Syria)
Michel VAN DER MEERSCHEN (CIVVIH) (Belgium)
Giora SOLAR (CIVVIH) (Israel)

Editörler / Editorial Board

Prof. Dr. Veyis ÖZEK
Öğr. Gör. Gülay DALGIÇ
Mimarlık Lisans Öğr. Gülşah KARAKAYA

Sempozyum Sekreteryası / Symposium Secretariat

Öğr. Gör. Gülay DALGIÇ
gulaydalgic2011@gmail.com

Kapak Tasarımı / Cover Design

Prof. Dr. Veyis ÖZEK

Adres / Address

Trakya Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
Harbiye Kışlası 22100 / Edirne

Trakya University Faculty of Engineering and Architecture Department of Architecture
Campus of Harbiye 22100 Edirne

Faks / Fax: +90 284 225 69 95

Telefon / Phone: +90 284 225 69 92

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ YAYINLARI NO: 130

ISBN: 978-975-374-145-3

1. Baskı Şubat 2012

*Kitapta yer alan bildiriler, ilan edilen teslim tarihine kadar sekreteryaya ulaşan bildirilerdir.

*Kitaptan kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, yayın izni olmadan kısmen ya da tamamen çoğaltılamaz

Düzenleme Kurulu / Organization Committee

Prof. Dr. Veyis ÖZEK
Assist. Prof. Dr. Sennur AKANSEL
Assist. Prof. Dr. Candan ZÜLFİKAR
Assist. Prof. Dr. Timur KAPROL
Lect. Gülay DALGIÇ
Lect. Bilge ATAÇ ÖZSOY
Res. Assist. Ertan VARLI
Res. Assist. Berk MİNEZ
Res. Assist. Anıl MÜHÜR DAROĞLU
Candidate Arch. Gülşah KARAKAYA

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ÖNSÖZ / PREFACE

iv-v

AÇILIŞ KONUŞMASI / THE INAUGURAL SPEECH

vi-vii

PROGRAM / PROGRAMME

viii-xiii

BİLDİRİLER / PAPERS

DAVETLİ BİLDİRİLER

Prof. Dr. Marcello SCALZO	Leon Battista Alberti ve Santa Maria Novella Bazilikası'nın Cephesi <i>Leon Battista Alberti and The Facade Of Santa Maria Novella In Florence</i>	1-6
Prof. Dr. Şengül ÖYMEN GÜR	Katmanlardaki İzler <i>Traces In The Layers</i>	-
Doç. Dr. Bilge IŞIK	Kıbrıs'ta Mimari Kimliğin Markalaşması <i>Brandization Of Architectural Identity In Cyprus</i>	-
Prof. Dr. Demet BİNAN Yrd. Doç. Dr. Binnur KIRAÇ	Mimar Sinan İzini Tanımlama, Koruma ve Sürdürülebilir Kılma: Mimar Sinan Araştırma Merkezi ve Müzesi Projesi <i>Defining, Preserving and Making The Trace Of Sinan Sustainable: Mimar Sinan Research Center And Museum Project</i>	7-15
Arş. Gör. M. Adil KASAPSEÇKİN Yrd. Doç. Dr. Damla ALTUNCU	Selimiye Camii'nde Gösterge Bilimin İzleri <i>The Traces Of Semiotic In Selimiye Mosque</i>	16-22
Dr. Yılmaz BÜKTEL	Selimiye Camii ve Mimar Sinan Öncesinde Osmanlı Cami Mimarisinde Plan Tiplerinin Gelişimi <i>The Development Of Plan Types In Ottoman Mosque Architecture Before The Selimiye Mosque and Sinan The Architect</i>	23-30
Doç. Dr. Mukaddes FASLI	Farklı Kültürlerin Lefkoşa Surlarıçığı'ndeki İzleri, Kuzey Kıbrıs <i>Traces Of Various Culture In The Walled City Of Nicosia, Northern Cyprus</i>	31-35
Yrd. Doç. Dr. Beser OKTAY VEHBİ	Geçmişin Yok Olan İzi: Liman Otel, Girne <i>Lost Traces Of The Past: Liman Hotel, Girne</i>	36-42
Elda ISTILLOZLU	Kıbrıs'ta Demiryollarının İzi: Kıbrıs Devlet Demir Yolları (1905-1951) <i>Traces Of Railways In Island Of Cyprus: The Cyprus Government Railway (1905-1951)</i>	43-49
Prof. Ayşe Gülçin KÜÇÜKKAYA MArch. Dumisani MHLABA	Güney Afrika, (Ethekwini) Durban'da Peyzaj Mimarisi İzleri <i>Traces Of Landscape Architecture In The City Of Durban (Ethekwini) In South Africa</i>	50-55
Gizem GÜVENBAŞ	Girne Kordonboyun'da Sosyo-Kültürel İzler <i>Socio-cultural Traces At Kyrenia Sea Front</i>	56-61
Yrd. Doç. Dr. Müjgan BAHTİYAR KARATOSUN Doktora Öğrencisi Begüm ERDOĞMUŞ	Tarihsel Süreçte Kıyı Kullanımında Sosyal Yaşamın Mekânsal İzleri: İzmir Karşıyaka Örneği <i>The Traces Of Social Life In The Usage Of Coastal Cities: İzmir- Karşıyaka Settlement</i>	62-67

Y. Mimar Miray GÜR Dr. Sevgen PERKER	Cumalıkızık'ta Kaybolan Değerler ve Yaşayan İzler <i>Lost Values And Living Traces in Cumalıkızık</i>	68-73
Yrd. Doç. Dr. Mehmet UYSAL Doktora Öğrencisi Fatih SEMERCİ	Kültürel Değişimin Konya Kenti Konutları Üzerinden Okunması <i>Cultural Change On The Housing In Konya City</i>	74-76
Öğr. Gör. İlkey Beril ÜNLÜ Yrd. Doç. Dr. Timur KAPROL	Geçmişin İzlerinde Geleceği Aramak <i>Looking For The Future On The Traces Of The Past</i>	80-86
Yrd. Doç. Dr. Nazife ÖZAY	Geleneksel Kıbrıs Evlerinin Giriş Kapıları Üzerine Bir Araştırma <i>A Research On The Traditional Cyprus Main Doors</i>	87-91
Öğr. Gör. Özlem AYDIN Arş. Gör. Esra LAKOT ALEMDAĞ	İklimsel Verilerin Geçmişten Günümüze Konut Tasarımına Etkileri <i>Effects Of Climatic Data To Housing Design From Past To Present</i>	92-97
Yrd. Doç. Dr. Zehra ÖNGÜL	Kıbrıs Lefkoşa Suriçi Evlerinin Oluşumunda Etkin Olan Geçmiş Kültürlerin İzleri Üzerine... <i>The Effects Of The Formation Of Past Cultural Traces On Cyprus Nicosia's Old Houses...</i>	98-104
Yrd. Doç. Dr. Çiğdem ÇELİK TEKİN Yrd. Doç. Dr. Sedat KURUGÖL	Mekân, Işık, İz <i>Space, Light And Trace</i>	105-112
Prof. Dr. Veyis ÖZEK Öğr. Gör. Gülcan MİNSOLMAZ YELER	Ekosistemin Biçimlenişinden Çıkarımlar <i>The Implications From The Formation Of Ecosystem</i>	113-118
Öğr. Gör. Ali MÜLAYİM Yrd. Doç. Dr. Timur KAPROL	Cumhuriyet, Değişimin İzleri ve Ergene Köşkü Örneği <i>Republic, Its Trace In The Change And Ergene Pavilion</i>	119-125
Arş. Gör. Murat ÇAĞLAYAN	Geleneksel Mardin Kasırlarının İzinde <i>On The Trail Of Mardin Pavilions</i>	126-132
Dr. Mimar Gülhan BENLİ	Kösem Mah-Peyker Sultan'ın Miraslarından Biri Olan "Büyük Valide Han" <i>"Grand Valide Han" The Heritage Of Kosem Mah-Peyker Suktan</i>	133-139
Arş. Gör. Kıymet SANCAR Arş. Gör. Şengül YALÇINKAYA EROL	Trabzon Tekel Binası'nın Ardından... <i>Afterwards Trabzon Tekel Building...</i>	140-150
Dr. Nezihat KÖŞKLÜK KAYA	Sokak Dokularının İzinde Buldan <i>Buldan With The Trace Of Street Textures</i>	151-157
Arş. Gör. Şengül YALÇINKAYA EROL Arş. Gör. Fulya ÜSTÜN DEMİRKAYA	Trabzon Kentinin Kalbi: Tarihi İzleri ile Atatürk Alanı <i>The Heart Of The City Of Trabzon: Atatürk Field With Historical Traces</i>	158-165
Doktora Öğrencisi Fatih SEMERCİ Doç. Dr. N. Ferah AKINCI	Kentsel Tasarım Gereklilikleri Açısından Meydanlar / Beyazıt Meydanı Örneğinde İrdelenmesi <i>Urban Design Requirements For Squares /Beyazıt Square Case Investigation</i>	166-171
Yrd. Doç. Dr. Derya ELMALI ŞEN	Türkiye'de Kentleşmenin 1950-80 Dönemine Yansımaları: Konut Sorunu Ve Rant Olgusu <i>The Reflections Of Urbanization to The 1950-80 Period In Turkey: Housing Problem And The Rent Phenomenon</i>	172-177
Yrd. Doç. Dr. Süheyla BİRLİK	Trabzon'un Nüvesi: Ortahisar <i>Ortahisar, Kernel Of Trabzon</i>	178-188

Doç. Dr. Sadık Cengiz YESÜGEY	1.Ulusal Mimarlık Döneminde İzmir’de İz Bırakan Bir Mimar Tahsin Sermet Bey <i>An Architect Who Has Trailed From The Period Of First National Architecture: Tahsin Sermet Bey</i>	189-196
Arş. Gör. Ömer Faruk GÜNENÇ Arş. Gör. Abdullah Asım DİVLELİ	Atfedilen Meslek ve Yapıların İzinde Mardin’li “Mimarbaşı Lole”yi Anlamlandırmak <i>An Interpretation Of Mardin’s Architect Lole In Light Of The His Attributed Professional Role And Buildings</i>	197-201
Yrd. Doç. Anar Azizov	Azerbaycan'da Alban Devri Mimari Mirasının Kuzeybatı Örnekleri Işığında Değerlendirilmesi <i>Examination of Alban Period Architectural Heritage Under the Light of Northwest Examples in Azerbaijan</i>	202-206
Yrd. Doç. Dr. Asu BEŞGEN GENÇOSMANOĞLU İç Mimar Şölen KÖSEOĞLU	1900’lü Yıllardan Türk Mimarlığında Post Modern İzler <i>Postmodern Traces in Turkish Architecture Since 1900’s</i>	207-217
Arş. Gör. Esra LAKOT ALEMDAĞ Öğr. Gör. Özlem AYDIN	Mimarlık Eğitimi Sürecinde Öğrenme Ve Bellek İzi <i>Learning And Memory Trace During Architectural Education</i>	218-223
Yrd. Doç. Dr. Derya ELMALI ŞEN Yrd. Doç. Dr. Nimet CANDAŞ KAHYA Yrd. Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI Arş. Gör. Selda AL	Çocuk Gözüyle Kentten İz’ler: Trabzon <i>Traces Of The City From The Eyes Of Children: Trabzon</i>	224-230
Yrd. Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI Arş. Gör. Selda AL	Usta Mimarların İzinde Bir Tasarım Stüdyosu Deneyimi <i>A Design Studio Experience On The Trace Of Master Architects</i>	231-237
Öğr. Grv. Gülay DALGIÇ Yrd. Doç. Dr. Sennur AKANSEL Yrd. Doç. Dr. Timur KAPROL Yrd. Doç. Dr. Candan ZÜLFİKAR Öğr. Gör. Bilge ATAÇ ÖZSOY Mimarlık Lisans Öğr. Gülşah KARAKAYA	Mimari Tasarım Stüdyosunda Deneyim: Özneden Nesneye İz <i>An Architectural Design Studio Experience: Trace From The Subject To Object</i>	238-244

POSTERLER / POSTERS

Mimar Ayşe ŞAHİN	Selimiye-Sinan & Palladio-Maggiore <i>Selimiye-Sinan & Palladio-Maggiore</i>	245
Mimar Ayşe ŞAHİN	Mimarlık Eğitiminde Değişim <i>Changing Architectural Education</i>	246
Mimarlık Lisans Öğr. Fatma KETEN	Geçmişten Günümüze Kentsel Süreklilik; Amasya Örneği <i>Since Our Past Times Persistance Of Urbanizationan A Model Of Amasya City</i>	247

CUMALIKIZIK'TA KAYBOLAN DEĞERLER VE YAŞAYAN İZLER

LOST VALUES AND LIVING TRACES IN CUMALIKIZIK

Y. Mim. Miray GÜR

Uludağ Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Bölümü, miraygur@uludag.edu.tr

Dr. Sevgen PERKER

Uludağ Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Bölümü, zsperker@uludag.edu.tr

ABSTRACT

Cumalıkızık Village is one of the most important values that reflect the traces of the past in Bursa which is the first capital of Ottoman Empire. Cumalıkızık Village is a genuine, ecological, historical, cultural and architectural heritage that is alternative to irregular urbanization, increasing population density and artificial environment problems.

The main target for Cumalıkızık that is handled with the aim of conservation-sustentation in different platforms is to transfer this unique architectural heritage to next generation although some part of it is lost physically.

"Cumalıkızık" which is an invaluable cultural heritage, even experienced the danger of its 700 years name mentioned as "Kıvalı Kar" by the effect of media and popular culture. Nevertheless, it has indelible traces by a settlement sample that concretes with the historical values and scenic beauty it owns.

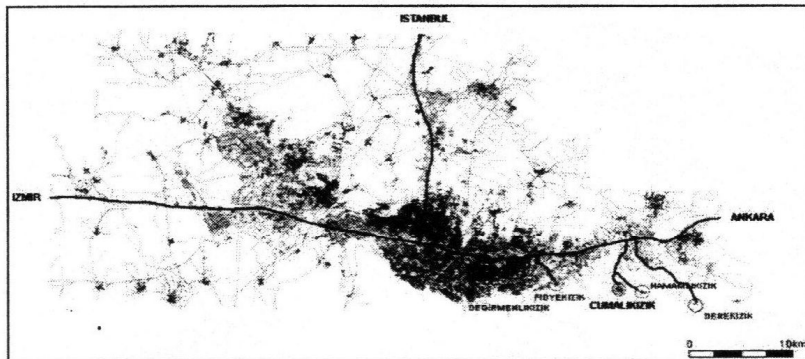
Cumalıkızık which is a qualified tourism and genuine cultural center, has living and experienced architectural values and is an indicator of the cultural persistence from the past to the future without losing its essence values. So it is inevitable for the village that it generates the micro scale of a living museum - city pattern.

Keywords: Architectural Heritage, Lost Values, Living Traces, Popular Culure, LivingMuseum

GİRİŞ

Bursa tarihi, kültürel ve doğal zenginliğe sahip Türkiye'nin 4. Büyük kentidir. Cumalıkızık Bursa Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde, Bursa'nın doğusunda, Uludağ yamaçlarında bulunan bir yerleşimdir. Bilinen "kızık" köylerinden olup 1300 yıllarında Oğuzların "Kızık" Boyu tarafından kurulmuştur. Kızık Beyinin 7 oğlunu Karakeçili aşiretinin 7 kızı ile evlendirilmesi ve Uludağ eteklerinde 7 köy kurulmasıyla başlayan bir yerleşimler dizisinin, günümüzde özgün dokusuyla yaşayan en önemli Kızık Köyü Cumalıkızık'dır. Bu köyler batıdan doğuya doğru; Değirmenlikızık, Fidyekızık, Cumalıkızık, Hamamlıkızık, Dalkızık, Bayındırkızık ve ve Değirmenlikızıktır. (Resim 1)

Dalkızık heyelandan, Bayındırkızık da selden yok olmuştur. Diğer beş Kızık Köyü'nün dördünün kaderi ise benzer bir şekilde düşmanlar tarafından yakılarak tahribatı ve eski dokusunun alevlerle yok olması şeklinde yaşanmış ve tarihe karışmıştır. Yangından sonra bugünkü yaklaşımla her kente yakın kırsal kesim mimarisi ve çarpık kentleşme diyebileceğimiz hiçbir özgün değeri olmayan örneklerdir. Cumalıkızık ise, çok şanslı bir köy olup, 1922 Yunan işgali sırasında bir çocuğun şahit ve engel olduğu, yaşanan ilginç bir olay ile yanmaktan son anda kurtulmuş ve günümüze kadar ayakta kalmayı başarmıştır.

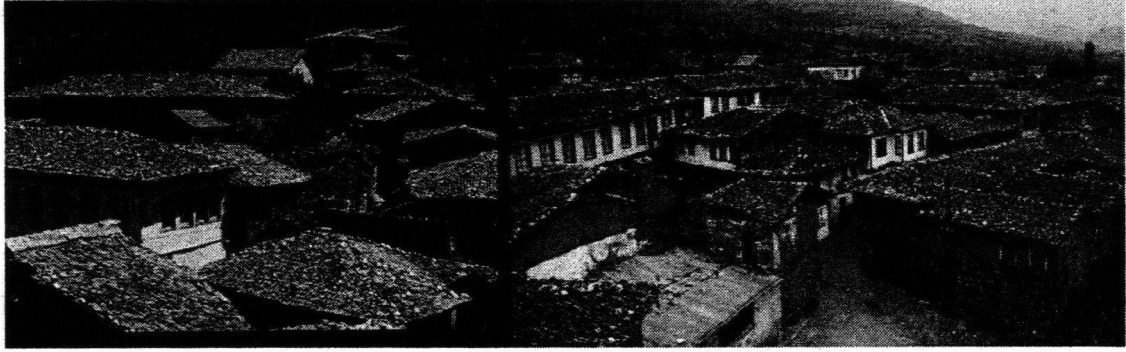

Resim 1. Kızık Köyleri'nin Genel Konumu

Muhtarlıktaki 1685 tarihli vakfiye belgesine göre Orhangazi Vakfyesi'ne bağlı bir vakıf köyü olarak kurulan Cumalıkızık, günümüzde merkez Yıldırım İlçesi'ne bağlı bir mahalle durumundadır. Cumalıkızık Uludağ'ın sert kış iklimi ile Bursa Ovası'nın ılıman iklimi arasında bir geçiş iklimi özelliğine sahiptir. Yerleşkenin bitki örtüsü ise yağış düzeylerine bağlı olarak değişmektedir.

1. CUMALIKIZIK'TA FİZİKSEL İZLER

Cumalıkızık, ahşap evleri, taş sokakları, anonim sürprizli yerleşim dokusu, iç içe geçen çatıları ile özgün bir kırsal kesim sivil mimari örneğidir. Geleneksel yaşamın örüntülerini her elemanında ve malzemesinde özümsemiştir. Ahşap evleri, taş sokakları anonim sürprizli yerleşim dokusu ile özellikli bir sivil mimari örneğidir. Geleneksel yaşamın örüntülerini her elemanında ve malzemesinde özümsemiştir. Meydan-sokak-avlu-ev bütünlüğü, sokaklarda yürüdükçe hissedilen örüntü taş malzemenin sokaktan avlu eve yürümesi, sonra ahşapla hafifleyerek çatıyla bütünleşmesi mükemmel bir oluşumdur. Bu sürprizli anonim doku, insana her köşe başında başka bir yaşantı, başka bir görsellik sergilemektedir. Genellikle beşik ve kırma çatı formuna sahip olan konutların çatı örtü malzemesi alaturka kiremittir. Cephelerde ise daha çok çivit mavi, yeşil, sarı, beyaz gibi renkler görülmektedir. (Resim 2-3)

Resim 2-3. Cumalıkızık Genel Yerleşim Dokusunda Doğa ve Mimari Örüntü

• Cumalıkızık'ta En Değerli İz: SU

Su, Cumalıkızık için çok önemli olan bir fiziksel ve görsel öğedir. Dar taş sokaklardan, Uludağ'dan gelen kaynak suları akmaktadır. Su, Cumalıkızık için çok önemli olan bir fiziksel ve görsel öğedir. Dar taş sokaklardan, Uludağ'dan gelen kaynak suları akmaktadır. Geçmişte evden eve geçerek kullanılan kaynak "su"ları, günümüzde kayrak taşlarının karşılıklı gelerek, ortada irileşerek dere oluşturduğu sokaklardan yaz – kış akarak etkileyici bir görsel ve fiziksel öğe oluşturmaktadır. Cumalıkızık'ta sokaklar da konutlar gibi topoğrafya verilerine uygun biçimde düzenlenmiştir. Kayrak taşı kaplı olan dar ve kıvrımlı sokakların kesiştiği yerlerde meydancıklar oluşur. (Resim 4-5-6)

Resim 4-5-6. Cumalıkızık Sokaklarında Evler ve Su İzi

2. CUMALIKIZIK'TA FİZİKSEL ÖRÜNTÜ VE EVLER

Cumalıkızık Yerleşkesi'nde örüntüyü oluşturan geleneksel konutlar Osmanlı kırsal kesim sivil toplum mimarisinin tüm özelliklerini gösteren izlere sahiptir. 2 veya 3 katlı olan bu konutların zemin katları ahşap hatıllı moloz taş duvar, üst katları ise kerpiç dolgulu ahşap iskelet sistem ile oluşturulmuştur.

Avluların etrafı ahşap hatıllı moloz taş duvar ile çevrili, döşemeleri toprak veya kayrak taşı kaplı olan avlularda ıhlamur kurutulmakta, ekmek pişirilmekte, çamaşır yıkanmakta, özetle yaşamın büyük bir bölümü avlularda geçmektedir. Cumalıkızık geleneksel konutunun servis mekânları olan tuvalet, ahır ve depolar da avlularda yer almaktadır. Zemin katlarda yer alan avlularda üst katlara ulaşmayı sağlayan merdivenler bulunmaktadır.

Cumalıkızık'daki 3 katlı konutların alçak tavanlı ara katları "Kışlık Kat", yüksek tavanlı üst katları ise "Yazlık Kat" olarak isimlendirilmektedir. Ara kat, bazen zemin kattaki ahşap hatıllı taş duvarın yükseltilmesi ile bazen de zemin kat duvarı üzerine kerpiç dolgulu ahşap iskelet duvar kurgulanması ile oluşturulmuştur. Ancak kat pencereleri sert kış koşullarına uygun biçimde, üst katlara oranla daha küçük düzenlenmiştir. Odaları genellikle sokağa cephe veren ara katlarda çıkma bulunmamaktadır. Sokağı oluşturan taş, avlu zemin malzemesi ve ev zemin kat duvarlarına da akarak etkiletilen bir görünüm sağlar.(Resim.7-8-9)

Resim 7-8-9. Cumalıkızıkta Evler

3. Kaybolan Değerlerden Kalan İz: Cumalıkızık

700 yıllık tarihi ile günümüze olabildiğince korunarak gelen Osmanlı Sivil Kırsal Kesim Mimarisi'nin özelliklerini taşıyan geleneksel ahşap konutlar bulunmaktadır. Ahşap malzeme; fiziksel, kimyasal, biyolojik ve insan kaynaklı nedenlerle bozulmaya uğramaktadır. Önemli kültürel ve mimari mirasımız olan geleneksel "ahşap yapılar" ise bu nedenlerle sürekli yıpranmakta ve yok olmaktadır. Mevcut yapılarda geçen 300 yıllık zaman, kestane ağaçlı karkas sistemin bakımsız yapı elemanlarında bazı hasarlarına neden olmuştur. Yapılan çok değerli restorasyon çalışmaları vardır. Ama yine de 30 yıl önceki Cumalıkızık yoktur. Ama Cumalıkızık'ın bilinen ilk kaybı ise "kestane ağaçları"dır.

Cumalıkızık sosyal ve ekonomik izler bağlamında irdelenecek olursa; 16. Yüzyıl Osmanlı arşiv kayıtları Bursa'daki Kızık köylerinin ekonomik kaynakları hakkında önemli bilgiler vermektedir. Sözü edilen kayıtlar o dönemde Cumalıkızık'ta 6 adet değirmenin işletildiğini, öncelikle kiraz olmak üzere farklı meyvelerin gelirlerinin köylülere önemli gelir sağladığını, ayrıca yörede kestane, meşe palamudu ve ceviz koruluklarının bulunduğunu ve bu korulukların kiraya verilmesinden gelir elde edildiğini belirtmektedir. Bu kayıtlar diğer Kızık köylüleri gibi Cumalıkızık köylülerinin de değirmencilikten ve meyvecilikten anladıklarını göstermekte, sosyal yaşantıya dair önemli veriler ortaya koymaktadır. Günümüzde ise özellikle meyveciliğin izlerini Cumalıkızık'ta görmek mümkündür. Başta ahududu olmak üzere çeşitli meyveler halen yerleşimin geçim kaynağı olma özelliğine sahiptir. Diğer taraftan 1950 sonrası bir hastalık nedeniyle önceki verimini kaybeden kestane izleri ise silinme tehlikesi ile karşı karşıyadır.

4. Cumalıkızık ve Koruma Bilinci

30 kilometrelik doğu-batı aksında büyüyen –gelişen-değişen kent olan Bursa'nın 10 km doğu kanadındaki bu merkez, tarihi- kültürel-turistik bir mimari değerdir. Toplumsal-ekonomik- ve fiziksel boyutta bugünün kent ve kentlisi ile bütünleşmiştir. Tek gereksinimi, alt ve üst yapıdaki yapısal ve işlevsel bozulmalar nedeniyle hızlı bir iyileştirme süreci ve kaynak sorunudur. Ortaklık modeliyle oluşturulmuş, yerel yönetimler,

üniversiteler, iş adamları, gönüllüler v.b. den oluşan grupların işbirliğiyle korunarak- yaşatma felsefesi hayata geçirilmektedir. Bunda en büyük güç Bursa için, çok özel ve önemli bir sosyo-kültürel değer oluşudur.

1980 Yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından koruma altına alınan köy, o tarihe kadar bazı değişiklikler geçirmiş olmasına ve nesnel kullanıcı gereksinimlerine yönelik yapım sistemi ve malzeme bozulmaları yaşanmış olsa da yine bütününe oranla bu değişim çok etkin değildir. Ana sorun yapılarıdaki fiziksel eskime doğrultusunda oluşan eleman ve malzeme bozulmalarıdır. Korumacı ve çevre duyarlı projenin öncü çalışmalarını, Yerel Yönetimler, kurum ve Kuruluşlar, Üniversiteler işbirliği içinde yürütmektedir. Bu etkileşimin nedenleri araştırılırsa, zaman- iklim- bitki örtüsünün değişimi kestane ağaçlarının yok olması, ipek böceği yetiştirme olanağının kalmaması gelir kaynaklarının yitilmesi ve gençlerin kentte iş olanağı arama çabaları ile evler terk edilmiş ve bakımsız kalmıştır. 1980 yılından sonra koruma altına alınan köy yapısal rantı önlemiş, fakat değişen sosyal ve kültürel değerlere, koruma bilinci, halkının ihtiyaçlarıyla ters düşmüştür. Hedef ise, Cumalıkızık gibi kent bütününde kazanılmış ve bozulmamış bir mimari mirasın fiziksel boyutta iyileştirilerek gelecek kuşaklara tanıma ve yaşama olanağı sağlamasıdır.

Cumalıkızık ve Sosyo – Fiziksel Değişim ve Bozulma

Resim 10-11-12.Cumalıkızık Meydanı'nın Yakan Geçmiş ve Mevcut Durumu ve Bozulma İzleri

Cumalıkızık ana girişindeki Eğrek Meydanı, alt meydan olarak bilinen yeri en büyük sosyal aktivitelerin yapıldığı en büyük karşılama ve toplanma alanıdır. Günümüzde panayır havasına bürünmüş açık satış amaçlı kullanılmaktadır. Resim 10-11-12 son 20 yıllık meydan kullanımı ve evlerin fiziksel durumunu açıkça ifade etmektedir. Cumalıkızık geleneksel ahşap konutlarının ahşap yapı elemanlarında meydana gelen fiziksel nedenlere bağlı bozulmalar ; “Su ve Nem Etkisi, Isı ve Yangın Etkisi, Mekanik Aşınma Etkisi ve Atmosfer Olaylarının etkisi”nde oluşmaktadır. Terk edilen ahşap yapıların, bakımsızlık sonucu her türlü dış etkiye açık kaldığı gözlenmiştir. Bilinçli bir onarım için yapılan girişimlerde ise yasal sürecin uzamasına ekonomik kısıtlılıkların da eklenmesiyle pek çok yapının yitirilmeekte olduğu izlenmiştir. Bu etkiler köyün, 50-20-5 yıl aralıklı görsel kaynaklarından izlemektedir.

Cumalıkızık ve Sosyo-Ekonomik Değerler

Köyü sosyo-ekonomik boyutta düne taşıyan ipekböceği, kestane, üzüm olmuştur. Bugüne taşıyan ürünler ise; başta ahududu, aşılı böğürtlen olmak üzere diğer tarım ürünleri olan kiraz, çilek v.b.sebze ve meyvelerdir. Evlerin avlularda bulunan üzüm ezmek için kullanılan kestane ağacından oyulmuş ve bir tanesi köyün müzesinde sergilenen “şarapana” lar, “iz”lerin en iyi kanıtlarıdır. Çatılarda tozlar içinde bulunan ipek böceği yetiştirmek için kullanılan aralarına teller gerili olan büyük çerçeveler olan “kerevet”ler, kaybolan değerleri açıkça ortaya koyan göstergelerdir. Bunlar, bağlılığı ve ipek böcekçiliğini bir anlamda en büyük ekonomik girdiyi sağlayan, köyün en büyük geçim kaynağının görsel kanıtlarıdır.

Cumalıkızık ve Sosyo-Kültürel Boyut

Cumalıkızık'daki sosyo – kültürel yapı irdelendiğinde, Cumalıkızık'ın sosyal geçmişinde tarımsal yapı önemi yadsınmaz. Zaman içinde kentin büyümesi bölgede sanayi tesislerinin sayısının artmasına neden olmuş, bu da tarım topraklarının azalmasını, işgücünün kente kaymasını ve yerleşkedeki geleneksel yapıların pek çoğunun terk edilmesini beraberinde getirmiştir. Ancak 1998 yılında başlayan ve Cumalıkızık'ı fiziksel, sosyo – kültürel ve ekonomik olarak geliştirmeyi ve geleceğe taşımayı hedefleyen “Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Cumalıkızık Koruma Yaşatma Projesi” kapsamında yapılan pek çok çalışmanın da etkisiyle

Cumalıkızık yeniden canlanmıştır. Günümüzde tarımsal faaliyetlerin yanı sıra yerleşkede önemli bir turizm potansiyeli olduğu da gözlenmektedir.

Cumalıkızık'ın ilk kaybı kestane ağaçlarıdır. Doku ve evler fiziksel bozulmalara, değişen ihtiyaç ve istekler doğrultusunda yapılan yanlışlara rağmen hepsi dik ve iyi durumda olmasa da ayakta kalmıştır. “Cumalıkızık” 700 yıllık adını, “Kınalı Kar” olarak 2-3 yıl gibi kısa bir sürede nasıl yitirme boyutuna gelmiştir. Bunun son yıllarda görünen nedeni medyayı takip edilirse, “televizyon dizileri” gibi acı bir gerçek ortaya çıkmaktadır. Bunun en açık ve etkin örneği, Emrah'ın başrolü oynadığı “kınalı kar” dizisi olmuştur. Dizi ismi bölgeye adını verecek kadar çok ilginç gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler ve yaşayan izler aşağıdaki fotoğraflarda her köşede asılan tabelalardan açıkça irdelenebilir.(Resim 13-14)

Resim 13-14. Cumalıkızık'ta Medya ve dizilerin izi

1993 Yılında Yıldız Teknik Üniversitesi tarafından hazırlanan, koruma amaçlı imar planı ile başlayan ‘korunma’ süreci ve mimari nesne anlamında olmasa bile, kültürel anlamda bu korunma sürecinin ‘delinmesi’ irdelenmektedir. Cumalıkızık Köyü, 90’lı yıllarda, ‘Uzakta Bir Köy Var’, ‘Osmancık’, ‘Yeniden Doğmak’, ‘Ateşten Günlere’, ‘Nasrettin Hoca’ gibi özgün olarak nitelendirilen filmlerin çekim alanı olmuştur. Ne yazık ki bu filmlerden hiçbirisi, son yıllarda çekilen ve ülkemizin çok seyredilen bir kanalında yayınlanan ‘Kınalı Kar’ isimli televizyon dizisi kadar, Cumalıkızık Köyü’nün ‘tanınmasına’ ve ziyaret edilmesine sebep olmamıştır. Cumalıkızık’ın popüler kültüre teslim olması da, bir anlamda en çok televizyon olmak üzere medya ve diziler aracılığıyla gerçekleşmiş bir durumdur.

5. Sonuçlar ve Öneriler

Tarihi değerleri ve doğal güzellikleri ile bütünleşen, kimlikli bir turizm ve özgün kültür merkezi olması, yaşayan ve yaşanan bir mimari değerlere sahip, geçmişten geleceğe bir kültürel sürekliliğin fiziksel-sosyal alanda örnek bir yerleşimin, öz değerlerini kaybetmeden canlı bir müze-kent dokusunun mikro ölçeğini oluşturmak Cumalıkızık için kaçınılmazdır.

Turizm ise, kaynak olarak kullandığı doğal çevreyi yapıyı çevre ile ilişkilendiren bir sektör olması sebebiyle sürdürülebilirlik kavramı ile doğrudan bağlantılı görülmektedir. Sektörün sürekliliği doğal, tarihi, sosyal ve kültürel değerlerin devamlılığının sağlanmasına bağlıdır. Bu sebeple bir yandan, özellikle doğal değerler açısından, turizmin ekolojik bileşenleri önem kazanırken, diğer yandan da doğal, tarihi, kültürel ve sosyal değerler açısından turizm – koruma ilişkileri ve koruma – kullanma dengeleri önem kazanmaktadır. Sürdürülebilir turizmin gelişimi, doğal alanların korunması, yenilenmesi ve ekolojik dengenin korunmasının yanı sıra tarihi, kültürel ve sosyal değerlerin de korunması ile mümkün olacaktır. Turizmin kaynağı olan bu değerlerin korunmaması durumunda, turizmin geleceğinin tehdit altına gireceği açıktır. Aynı şekilde, turizm de, koruma adına da bir tehdit unsuru olarak gelişmemelidir.

“Turizm- Eğitim-Kültür İlişkisinin” artırılması, genç neslin odak noktası olmasını sağlanması, Cumalıkızık için sürekli uluslararası etkinlikler düzenleme, fırsatları tek tek değerlendirip yeni projeler üretmek, sürekli atelye çalışmaları yapmak, web siteleri olanaklarıyla tanıtımı arttırmak, popüler kültür-medya etkileşimini kontrol altına almak, kaybolan değerlere farklı bir şekilde olsa yeniden sahip olmak için stratejik planlar oluşturmak gereklidir.

Konut yaşantısındaki güncel ihtiyaçlar doğrultusunda, Cumalıkızık geleneksel ahşap konutlarının plan/kesit şemalarındaki farklılaşmalar; işlevsel değişimler, mekânsal bölünmeler ve eklenmeler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunun çağdaş bir şekilde günümüz yöntem ve teknikleriyle usta ellerden doğru sistem ve özgün dokuya saygılı malzeme seçimi ile yapabilmek bilgi ve beceri işidir.

Yaşadığı değişim süreci nedeniyle ihtiyaçları her geçen gün farklılaşan Cumalıkızık halkı yalnız başına bırakıldığında yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte büyük önem taşıyan bu yerleşimin gelecek kuşaklara aktarılması hiç de kolay olmayacak, belki de zamanla bu mimari kültür yok olacaktır.

Cumalıkızık'daki ahşap sivil mimari örneklerinin sağlıklı bir yaşam biçimine kavuşması ve bu mimari zenginliğin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi, yerleşkenin sosyo – kültürel ve sosyo – ekonomik anlamda gelişmesi ile doğrudan ilişkilidir. Yıkılan yapıların ayağa kaldırılabilmesi ve büyük maliyetlerin söz konusu olduğu restorasyon uygulamalarının gerçekleştirilebilmesi için Cumalıkızık halkının maddi gücünün artması ve elde ettiği gelirin süreklilik kazanması gerekmektedir.

Yüzyılların mirasını taşıyan, özellikli mimarisiyle bu çok özel köyü gelecek kuşaklara, çağımıza uygun yorumlayarak, yaşatarak, koruyarak iyi ve doğru izler olarak taşımamız.

KAYNAKLAR

- Akancütürk, N., Gür, M. Perker, Z.S., 2010. *The Alteration Process of 700 Years Aged "Cumalıkızık Village" Located in the First Capital of the Ottoman Empire*, *World Applied Science Journal*. 10 (11): 1354-1362
- Perker, Z.S., 2004. *Geleneksel Ahşap Yapılarımızda Kullanım Sürecinde Oluşan Yapı Elemanı Bozulmalarının Cumalıkızık Örneğinde İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Akancütürk, N., 2002 "700 Yıllık Cumalıkızık Köyü Yapısal Sorunlarının Fiziksel Boyutu", *Uludağ Üniversitesi, Müh. Mim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı. 1, s.128-135, Aralık, Bursa
- Akancütürk, N., Perker, Z. S., 2002 "700 Yıllık Tarihi Cumalıkızık Yerleşimindeki Ahşap Yapılarda Yangın Yalıtımı", *Sempozyum*, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Akancütürk, N., (1999), "Cumalıkızık Köyünde Tarihi Yapıların Yangından Korunması", *Güney Marmara Mimarlık Dergisi*, TMMOB mimarlar Odası Bursa Şubesi, Ocak 1999, Yıl: 1, Sayı: 1, Sayfa: 16-21, Bursa
- N. Akancütürk, "700 Yıllık Cumalıkızık Yerleşimi Örneğinde Tarihi Ahşap Evlerin Yangından Korunma Projesinin İrdelenmesi", *Bursa Defteri*, s.106-116, Haziran 2001, Bursa
- Perker, Z.S., "Halk Mimarisi ve Cumalıkızık Örneği", 1. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Kitabı Cilt 1, Nisan 2002, s 276-277
- Ulumay, E., "Cumalıkızık Köyü ve Bursa Turizmine Katkısı", 1. Bursa Turizm Sempozyumu, 2005. Bursa
- "Bursa Yerel Gündem 21 Cumalıkızık Koruma – Yaşatma 98" projesi., 1999, Bursa.
- Oğuzoğlu, Y. Uludağ'a Sırtını Dayamış Türkmen Köyleri: 'Kızık'lar. *Dergi*, *Uludağ Üniversitesi Dergisi* s:15., Bursa